

**Fonolexika
Langenscheidt**

utazásra, olvasásra, beszélgetésre
és iskolai használatra

**Langenscheidts
Taschenwörterbücher**
für Reise, Lektüre, Konversation
und 'Schulgebrauch

Langenscheidt módszer
A magyar és német nyelv
Zsebszótára

A kiejtés feltüntetésével a Toussaint-Langenscheidt módszer
fonetikus rendszere szerint

Második rész
Német-magyar

Szerkesztette

Dr. Balassa József
egyetemi tanár

Nyolcadik kiadás
Egy pótlékkal

BERLIN-SCHÖNEBERG
LANGENSCHIEDTSCHER VERLAGSBUCHHANDLUNG
(Professor G. Langenscheidt)

v.1

Langenscheidts
Taschenwörterbuch
der ungarischen und deutschen Sprache

Mit Angabe der Aussprache nach dem phonetischen System der
Methode Toussaint-Langenscheidt

Zweiter Teil
Deutsch-Ungarisch

Zusammengestellt von

Dr. Josef Balassa
Universitätsprofessor

Achte Auflage
Mit einem Nachtrag

BERLIN-SCHÖNEBERG
LANGENSCHIEDTSCHES VERLAGSBUCHHANDLUNG
(Professor G. Langenscheidt)

Alle Rechte,
insbesondere das der Übersetzung
in fremde Sprachen, vorbehalten

Copyright 1917
by Langenscheidtsche Verlagsbuchhandlung
(Professor G. Langenscheidt) K.G.
Berlin-Schöneberg

Gedruckt in der Buchdruckerei der Langenscheidtschen
Verlagsbuchhandlung (Professor G. Langenscheidt) K.G.
Berlin-Schöneberg, Bahnstraße 28-30

Előszó.

E német-magyar szótár ugyanazon elvek szerint készült, mint a magyar-német rész s összeállításában ezúttal is nagy gondot fordítottam arra, hogy egyaránt használhassa a magyarul tanuló német és a német nyelvet használni akaró magyar.

A kiadóhivatal előzékenysége, hogy a zsebszótárak szokott terjedelménél nagyobbat bocsátott rendelkezésemre, lehetőségessé tette, hogy a szótárban megtalálható legyen csaknem minden, ami a mai német irodalmi és köznyelv szókincséhez tartozik s hogy különös gondot fordíthattam a sajátos német szólások felvételére. A kereskedelem, ipar s az újabb találmányok műszavai közül is hely jutott a legfontosabbaknak; valamint a hadviselés és katonaság műszavai közül is mindazoknak, melyek a közhasználatban elterjedtek.

A szótár szerkesztésében ismét igen nagy segítségemre volt a kiadóhivatal szakembereinek közreműködése, s ezért nekik e helyen is őszinte köszönetet kell mondanom. Mivel a Langenscheidt-féle zsebszótárak egységes elvek szerint készülnek, ebben a német-magyar részben fel lehetett használni a kiadóhivatal gazdag tapasztalatait a praktikus szótárkészítés terén. Minden egyes szó mellett közöljük a hangsúlyt és a

helyes német kiejtést a Toussaint-Langenscheidt módszer fonétikus átírása szerint (l. a szótár használatáról szóló utasítás 3. és 4. pontját). Ebben a tekintetben a német szinpadí kiejtés volt irányadó (v. ö. Vietor munkáit: Die Aussprache des Schriftdeutschen és Deutsches Aussprachewörterbuch).

Még a szótár német használója is, ha nagyon megszokta saját nyelvjárása kiejtését, hasznát veheti a kiejtés jelölésének. A jelölés könnyebb megértése céljából ajánljuk a XV—XX. lapokon levő magyarázatok figyelmes tanulmányozását.

A német nyelv név- és igeragozásáról igen kitünő útbaigazítást nyújtanak azok a táblázatok, melyeket a kiadóhivatal állított össze s egy színes íven minden német-idegennyelvű szótárához mellékel. A táblázatok használatát lásd az utasítások 6. pontjában (VIII. l.).

Mivel csak kevés szó egyjelentésű, a legtöbbnek többféle különböző jelentése van, nagyon nehéz egy kis terjedelmű szótárban ezeket a jelentéseket áttekinthetően csoportosítani. Ezt a feladatot nagyon ügyesen oldják meg ezek a zsebszótárok világosan szembetűnő jelek, rövidítések és betűfajok segítségével. Erre vonatkozólag részletesebb felvilágosítást nyújtanak az utasítások 1e. és 7. pontjai.

Budapest 1916 szeptember havában.

Dr. Balassa József,

A szótár használatáról.

1. Abécere rend. A címszók pontos abécere rendben következnek egymás után. a) A megfelelő abécésorban található: α) az igék, a közép- vagy felsőfok stb. rendhagyó alakjai; β) a névmások különböző alakjai; γ) a legfontosabb tulajdonnevek és rövidítések; δ) az igekötők s a gyakoribb képzők, mint ...bar, ...heit, ...feit, ...lidy, ...loš stb.

b) Az összetett igéknél csak azok a rendhagyó alakok vétettek fel, amelyek különválva nem fordulnak elő, pl. a begehcn ige alakjai közül csak be-gangen, de nem beging. mivel ging (a gehcn igéből) a maga helyén megtalálható. Ugyanez áll a ge előraggal ellátott igevevekre nézve is.

c) A főnévi igenév, valamint a ...heit, ...feit, ...ung képzőkkel alkotott főnevek gyakran elhagyattak, ha képzésük a megfelelő igéből vagy melléknévből sem a németben, sem a magyarban nem okoz semmi nehézséget. A legtöbb esetben az ...ung képzővel alkotott főnév helykímélés céljából nem fordul elő mint külön címszó, hanem *Su.* jelzéssel mindjárt a megfelelő igéhez csatlakozik: pl. „abändern megváltoztat. *Su.* változtatás.“ Itt *Su.* helyett áll: „Abänderung f ③b“.

d) A magyar melléknevek mellett gyakran zárójelben adjuk a megfelelő határozó szó alakját. Pl. „fájdalmas(an), korlátlan(ul), durva (durván). vontatott (vontatva)“ azt jelenti, hogy a melléknév: „fájdalmas, korlátlan, durva, vontatott“, a határozó szó: „fájdalmasan, korlátlanul, durván, vontatva.“

e) Az egyforma alakú szók, ha különböző származásúak vagy különböző beszédrészek, mint külön címszók következnek egymásután s ez esetben ^{1.} ² stb. számokkal jelöltetnek. Viszont összetartozó szavak

gyakran összekapcsoltattak. úgyhogy csoportok keletkeznek, azonban a **kövé**r nyomás ezekben is eléggé kiemeli az egyes címszókat. Összetételeknél a szó első része a címszó, melyhez három pontot csatolunk.

2. Az összetett szókat s az igekötős igéket függőleges vonallal osztjuk részeikre, úgyhogy az egyes szóelemek könnyen felismerhetők, különösen az összetett igék alapszava. Nincsenek felvéve rendszeren az olyan összetett szavak, melyekben mindkét rész megtartja eredeti jelentését.

3. A kiejtést minden egyszerű szó mellett közöljük: az összetett szavak mellett azonban csak az esetben, ha egyik vagy másik része nem fordul elő mint külön címszó. Ha többször ismétlődő szórészeknél (pl. igekötő, képző) a kiejtés egy része elmarad, kötőjel (-) áll helyette.

4. Hangsúly. Minden többtagú címszó mellett ott van a hangsúly jele ('). Összetett szavakban rendszeren a második tagon van a főhangsúly, az első pedig mellékhangsúly.

5. Az ismétlőjel (~) helyettesíti az egész címszót valamint az egész kiejtést vagy pedig a címszó vagy a megelőző kövér betűvel nyomtatott szó kiejtésének egy részét. A 2 jel a címszó ismétlését jelenti változott alakban (nagy vagy kis kezdőbetű!); pl. „**Älär**m (älär'm): 2ie'ren (~mi'ren)“ jelenti: „älär-mie'ren (älärmi'ren)“; továbbá: „**Ä'lbern** (ä'lber'n): 2heit“ jelenti: „Älbernheit / 3b“ (a képző kiejtését l. ...heit-nál).

6. Név- és igeragozás. Minden egyszerű szó mellett a szótár szövegében egy bekerített szám s utána következő betű (pl. 2g, 3b, 3d) utal a név- és igeragozás táblázatában közölt mintára. Összetett szavak mellett csak az esetben van ilyen utalás, ha az összetétel második része vagy nem fordul elő külön, vagy pedig ha az összetett szó ragozása az egyszerűétől eltér.

A tárgyatlan igék mellett megjelöljük, hogy az összetett időket a haben (h.) vagy a sein (fn) segédigével alkotják-e, de nem jelöljük meg ezt, ha az egyszerű ige mindig a haben segédigével ragoztatik, vagy ha az összetett ige ebben a tekintetben nem különbözik az egyszerűtől.

7. Egy és ugyanazon szó különböző jelentéseit a következőkép jelöljük: a) elébe tett jelekkel; b) szinonimákkal; c) német nyelven elébe tett tárggyal, alannyal vagy magyarázó megjegyzéssel; d) magyar nyelven utána tett tárggyal vagy magyarázó megjegyzéssel; e) az ellenkező jelentés közlésével; v. ö. pl. „abbiegen (Ggf. anbiegen)“. Az ilyen magyarázatok mindig apró betűkkel nyomatnak.

A pontos vessző az illető jelentés befejezését jelöli; ezután következik egy új jelentés.

A jelek és rövidítések táblázata az első ívek XXI—XXIV. lapjain található.

8. Helyesírás. A német szavak írásában a német helyesírás hivatalos szabályait követjük, a magyar szavak írásában pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1903-ban kiadott szabályait.

Vorwort.

Der vorliegende zweite Teil des Taschenwörterbuchs der ungarischen und deutschen Sprache folgt denselben Grundsätzen, die im ersten Teile maßgebend waren, und beabsichtigt, die Ansprüche sowohl des Ungarisch lernenden Deutschen wie des Deutsch lernenden Madjaren zu befriedigen.

Die Zuorkommenheit der Verlags-handlung, die mir mehr als den gewöhnlichen Umfang dieser Taschenwörterbücher zur Verfügung stellte, ermöglichte es, daß fast der ganze Wortschatz der modernen deutschen Literatur- und Umgangssprache und die gebräuchlichsten deutschen Redewendungen berücksichtigt werden konnten. Von den Fachausdrücken auf dem Gebiete des Handels, der Industrie und der neueren Erfindungen wurden die wichtigsten aufgenommen, ebenso zahlreiche durch den Krieg gezeitigte und allgemein gebräuchliche Ausdrücke des Heerwesens.

Bei der Bearbeitung des Wörterbuchs waren mir die Ratschläge der Geschäftsstelle der Verlagsbuchhandlung wieder von großem Nutzen, wofür ich hier meinen wärmsten Dank ausspreche. Da die Taschenwörterbücher des Langenscheidtschen Verlages nach einheitlichen Grundsätzen abgefaßt sind, konnten seine reichen praktischen Erfahrungen auch bei der Bearbeitung dieses Wörterbuchs verwertet werden. Bei jedem deutschen Worte wurde die Betonung und die Aussprache in der Lautschrift der Methode Toussaint-

Langenscheidt gegeben (s. Vorbemerkungen § 3 u. 4), wobei die deutsche Bühnenaussprache maßgebend war (vgl. Viëtors Werke: Die Aussprache des Schriftdeutschen und Deutsches Aussprachewörterbuch). Auch mancher Deutsche, der noch zu sehr an seiner landesüblichen Mundart hängt, wird aus unserer Aussprachebezeichnung Nutzen ziehen. Zu ihrem besseren Verständnis sei das Studium der auf Seite XV bis XX des Vordrucks befindlichen „Erläuterungen“ empfohlen.

Eine ganz vorzügliche Übersicht über die gesamte deutsche Deklination und Konjugation bieten die Tabellen, die von der Verlagshandlung zusammengestellt sind und allen ihren deutsch-fremdsprachlichen Wörterbüchern in einem farbigen Bogen vorgeheftet werden. Die Benutzung dieser Tabellen ist in § 6 der „Vorbemerkungen“ erläutert.

Da nur wenige Wörter eindeutig sind, die meisten vielmehr verschiedene Abschattungen in der Bedeutung haben, ist es recht schwierig, in einem handlichen Wörterbuch diese Verschiedenheiten in übersichtlicher Weise kenntlich zu machen. Diese Aufgabe wird jedoch glänzend gelöst durch scharf in die Augen springende Zeichen, Abkürzungen und Schriftarten, die der Verlag in allen feinen Werken anwendet und worüber hier in den Vorbemerkungen (§ 10 u. § 7) das Nähere gesagt ist.

Budapest, im September 1916.

Dr. Josef Balassa.

Vorbemerkungen.

1. Die alphabetische Anordnung ist möglichst streng durchgeführt. a) An alphabetischer Stelle sind auch gegeben: α) die unregelmäßigen Formen der Zeitwörter, des Komparativs oder Superlativs usw.; β) die verschiedenen Formen der Pronomina; γ) die wichtigsten Eigennamen und Abkürzungen; δ) die Vorsilben und die häufig vorkommenden Nachsilben wie ...bar, ...heit, ...keit, ...lich, ...loß usw.

b) Von zusammengesetzten Verben fanden nur die unregelmäßigen Formen Aufnahme, die nicht getrennt vorkommen, zB. von „begehen“ nur die Form „begangen“, nicht aber „beging“, weil „ging“ (von „gehen“) an alphabetischer Stelle steht. Dasselbe gilt von Partizipien mit der Vorsilbe „ge“.

c) Verbalsubstantiva und andere Wörter auf ...heit, ...keit, ...ung sind öfters weggelassen worden, wenn ihre Bildung von den entsprechenden Verben oder Adjektiven im Deutschen und Ungarischen keine Schwierigkeit bietet. In den meisten Fällen ist das Verbalsubstantiv auf ...ung der Raumersparnis wegen nicht als besonderer Titelkopf gegeben, sondern unmittelbar an sein Verbum angehängt und durch *Su.* bezeichnet worden; zB.: „abändern megváltoztat. *Su.* változtatás.“ Hier steht *Su.* für „Abänderung f. ①b“.

d) Bei den ungarischen Adjektiven wird oft das entsprechende Adverb in Klammern angegeben; zB. fájdalmas(an), korlátlan(ul), durva (durván), vontatott (vontatva) bedeutet, daß das Adjektiv lautet: fájdalmas, korlátlan, durva, vontatott, das Adverb dagegen: fájdalmasan, korlátlanul, durván, vontatva.

e) Wörter von gleicher Schreibung, aber von verschiedener Abstammung oder verschiedener Wortart, sind meistens getrennt aufgeführt und in solchem Falle mit ¹, ² usw. bezeichnet worden. Dagegen sind zusammen-

gehörige Wörter häufig angehängt, sodaß Gruppen entstanden sind, in denen sich jedoch die einzelnen Stichwörter durch ihren fetten Druck genügend abheben. Bei Zusammensetzungen bildet dann der erste Wortteil, dem drei Punkte angehängt sind, den Titelpopf.

2. Zusammensetzungen und Ableitungen mit Vorsilben sind durch einen senkrechten Teilstrich gekennzeichnet, sodaß die einzelnen Wortbestandteile leicht zu unterscheiden sind, insbesondere das „Simplex“ bei zusammengesetzten Verben. Zusammengesetzte Wörter sind gewöhnlich nicht aufgenommen, wenn Grund- und Bestimmungswort ihre Bedeutung unverändert beibehalten.

3. Die Aussprache ist bei jedem Simplex, bei zusammengesetzten Wörtern aber nur dann angegeben, wenn der eine oder andere Teil der Zusammensetzung nicht als besonderer Titelpopf vorkommt. Wird bei häufiger Wiederholung (zB. bei Vor- und Nachsilben) ein Teil der Aussprache nicht gegeben, so steht dafür der Bindestrich (-).

4. Betonung. Bei jedem mehrsilbigen Titelpopf (bzw. Stichwort) ist das Tonzeichen (') gesetzt worden. Bei Zusammensetzungen liegt der Hauptton gewöhnlich auf dem Bestimmungsworte, auf dem anderen Wortteil ein Nebenton.

5. Das Wiederholungszeichen oder die Tilde (~) ersetzt den ganzen Titelpopf sowie die ganze Aussprache, oder einen Teil der Aussprache des Titelpopfes oder des vorhergehenden fettgedruckten Wortes. Das Zeichen 2 bedeutet die Wiederholung des Titelpopfes (oder Stichworts) in veränderter Form (großer oder kleiner Anfangsbuchstabe!); zB. bei Ma'rm (mä'rm): „2ie'ren („mi'ren)“ soll heißen: „alarmie'ren (älärmi'ren)“; ferner bei a'lbern (ä'lbörn): „2heit“ soll heißen: „Albernheit f 3b“ (Aussprache der Nachsilbe bei „...heit“).

6. Deklination und Konjugation. Bei jedem Simplex ist im Texte des Wörterbuches durch eingekreiste Ziffern mit folgendem römischem Buchstaben (zB. 2g, 3b, 3d) auf das in der Deklinations- und Konjugationstabelle stehende Muster verwiesen worden. Bei zusammengesetzten Wörtern sind nur dann Hinweise gemacht worden, wenn der letzte Bestandteil der Zusammensetzung entweder nicht einzeln vorkommt oder aber sich in der Deklination oder Konjugation vom Simplex unterscheidet.

Bei den intransitiven Verben ist angegeben, ob sie die zusammengesetzten Zeiten mit dem Hilfszeitwort „haben“ (h.) oder „sein“ (sn) bilden; aber keine Angabe ist gemacht worden, wenn das Simplex nur mit „haben“ konjugiert wird, oder wenn sich das zusammengesetzte Wort in dieser Hinsicht nicht vom Simplex unterscheidet.

7. Die Bedeutungsunterschiede ein und desselben Wortes sind gekennzeichnet: a) durch vorgesezte Zeichen; b) durch Synonyme; c) durch vorgesezte deutsche Objekte, Subjekte oder erklärende Bemerkungen; d) durch nachfolgende ungarische Objekte od. Bemerkungen; e) durch Angabe der entgegengesetzten Bedeutung; vgl. zB. „abbiegen (Ggf. anbiegen)“. Die Erläuterungen sind stets in kleiner Perlschrift gedruckt.

Das Semikolon bezeichnet das Ende der gegebenen Bedeutung; dann folgt eine neue Bedeutung.

Die Tabelle der Zeichen und Abkürzungen befindet sich Seite XXI bis XXIV des Vordrucks.

8. Rechtschreibung. Für die Schreibung der deutschen Wörter dienen als Grundlage die amtlichen Regeln für die deutsche Rechtschreibung, für die ungarischen Wörter die vom Kultus- und Unterrichtsminister im Jahre 1903 festgestellten Regeln.

A német kiejtés jelölésének magyarázata a Toussaint-Langenscheidt-féle rendszer szerint.

I. Általános alapelvek.

Latin betű a két nyelvben egyformán előforduló hangok számára.
Német betű a magyar nyelvben elő nem forduló német hangok számára.

Dölt betű alul *o* jellel a francia orrhangú magánhangzók számára.

Kis betű igen gyengén ejtett hangok számára.

II. Külön jelek.

A betű fölött levő jelek a hang időtartamát, az alatta levő jelek a minőséget jelölik.

- ˘ magánhangzó fölött rövidség jele.
- magánhangzó fölött hosszúság jele.

Magánhangzó jel nélkül félig hosszú.

- ˘ kettős magánhangzót (diftongus) jelöl.
- ˙ magánhangzó alatt zártabb hangot jelöl: a, e, i stb.
- ˘ magánhangzó alatt nyiltabb hangot jelöl: ä, ø stb.
- ˙ a hangsúlyos szótagot jelöli.

| A választójel elválasztja az lgekötöt a tőtől vagy pedig az összetett szó alkotó részeit egymástól, hogy könnyebben felismerhetők legyenek.

erőszakos; ~de Notwendigkeit
kényszerűség.

Zwi'nger (cvj'ŋ^{er}) m ②l ketrec;
(Zurm) vártorony.

Zwi'ng...: ~herr m zsarnok; ~
~herrschaft f zsarnokság.

Zwi'nkern (cvj'ŋk^{ern}) ⑤b hu-
nyorít, hunyorgat.

Zwirn (cvj'rn) m ②g cérna;
~'(s)lfa den m fonál.

Zwi'rnen (~^{on}) 1. a. cernából
való. 2. ⑥a cernáz, sodor.

Zwi'schen (cvj's^{en}) mo? között,
közt; wohin? közé.

Zwi'schen...: ~akt m felvonás-
köz, szünet; ~bemerkung f
közbevetett megjegyzés; ~deckt

↓ n fedélköz; ~deckt|passagier
m fedélközi utas; ~ding n át-

menet; ~du'rck közöttte el; zeit-
lich: néha-néha; ~fall m vélet-

len esemény; ~gericht n köz-
beeső étel; ~geschoss n főleme-

let; ~hafen m közbelső kikötő;
~handel m közvetítő keres-

kedelem; ~händler m közvetítő
kereskedő, bizományos; Zwi'ne

közben; ~kunft f közbelépés;
Zwiegend közbeeső, közbelső;

~llule f sorköz; ~mauer f köz-
fal; ~panse f szünet; ~raum m

közbeeső tér, köz, hézag; zeit-
lich: közbeeső idő, időköz; ~

rede f közbeszólás, félbeszakí-
tás; ~reglerung f időközi ura-

lom, Interregnum; ~ruf m f. ~
rede; ~satz m Gram. közbe-

vetett mondat; ~spiel n köz-
játék; ~station f közbeeső ál-

lomás; ~stuck(werk n) m főle-
melet; ~stück n közjáték; ~

stunde f Schule: egy óra szünet;
óraközi szünet; ~träger m be-

sűgő, árulkodó; ~wand f köz-
fal; ~wort Gram. n ②a indu-

latszó; ~zeitig (-cailj) sorközi;
~zeit f időköz, közbeeső idő.

Zwist (cvjst) m ②g viszály(ko-
dás).

Zwi'stig (~j) viszálykodó, egye-
netlen; ~stelt f viszálykodás.

Zwi'tschern (cvj't^{ern}) ⑥b csi-
ripel, csicsereg.

Zwi'tter (cvj't^{er}) m ②l kores;
himnő; ~bildung f korcskép-

zödés; ~haft kores.

Zwöl'f (cvjlf) 1. (wenn nichts folgt,
P a. ~e [~^o]) tizenkettő; unt ~

Uhr délben (ob. éjféltkor). 2. ②
f ③b tizenkettes (szám).

Zwö'lf...: ~edst (-jck) n ②g ti-
zenkétszög; ~edstlg a. tizenkét-

szögű; ~ender m ②l tizenkét-
ágú (szarvas).

Zwö'lferteil' (~lalf') tizenkétféle.

Zwö'lf...: ~fach tizenkétszeres
(-en); ~jährig tizenkét éves; ~

malig (~malj) tizenkétzeri;
~monatlich tizenkét hónapon-

ként(i); ~stündig (~stündj) tizenkét
órás; ~täglich tizenkét

napos; ~teilig (~tailj) tizenkét
részből álló.

Zwö'lfst (cvjlfst): der, die, das ~e
tizenkettedik; Zwi'lf (~^{ol}) n ②l

tizenkettéd(rész); ~ens (~^{enb})
tizenkettédszer.

Zwi'n (cuj'n) n ②g¹ cián; ~
ka'll n ciánkáll.

Zwi'lo'n (~klo'n) m ②g¹ forgó-
szél, ciklón. [zat, ciklus.]

Zwi'klus (cuj'klus) m ⑥g soro-
sít

Zwi'nder (cuj- ob. cij'nd^{er}) m
②l henger; lámpaüveg; ~hut

m cylinder, magas kalap; Zwi-
ll'ndrich (~drjcs) hengeralakú,

hengeres.

Zwi'ntker (cuj'njker) m ②l, Zwi-
nisch (~js) a. cinikus; Zwi'nis-

mus (cuj'njßmüß) m ⑥g ciniz-
mus.

Zwi'pre'sse (cujprjß^e) f ③b ciprus;
~nlhain m ciprus liget.

3. 3. abt. für zur Zeit, f. zurzeit.